

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

The Canon of Discourses - Subcommentaries (Sutta
Piṭaka - Tīkā)

3. The Collection of the Connected Discourses -
Subcommentaries (3. Saṃyutta Nikāya - Tīkā)

5. Subcommentary on the Great Book (5. Mahāvaggaṭīkā)

1. Connected Discourses on the Path (1. Maggasamuttam)

PaliVerse

3. The Collection of the Connected Discourses - Subcommentaries

5. Subcommentary on the Great Book

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Samyuttanikāye

Mahāvaggaṭikā

1. Maggasamyuttaṃ

1. Avijjāvaggo

1-2. Avijjāsuttādivaṇṇanā

1-2. Pubbaṅgamāti pubbecarā. Avijjā hi aññāṇalakkhaṇā sammuyhanākārena ārammaṇe pavattatīti sampayuttadhammānampi tadākārānuvidhānatāya paccayo hoti. Tathā hi te aniccāsubhaddukkhānattasabhāvepi dhamme niccādito gaṇhanti, ayamassā tesam sahaṇatavasena pubbaṅgamatā. Yaṃ pana mohena abhibhūto pāpakiriyāya ādīnavaṃ apassanto pāṇaṃ hanati, adinnaṃ ādiyati, kāmesu micchā carati, musā bhaṇati, aññampi vividhaṃ dussīlyaṃ ācarati, ayamassa sahaṇatavasena ca upanissayavasena ca pubbaṅgamatā. Samāpajjanāyāti tabbhāvāpajjanāya akusalappattiyā. Sabhāvapaṭilābhāyāti attalābhāya. Tenāha “uppattiyā”ti. Sā panesā vuttākārena akusalānaṃ pubbaṅgamabhūtā avijjā uppajjatīti sambandho. Yadetanti yaṃ etaṃ pāpājigucchanaṭṭhāya pāpato alajjanākārasaṇṭhitam aḥirikaṃ, pāpānutrāsātāya pāpato abhāyanākārasaṇṭhitaṇca anottappaṃ, etaṃ dvayaṃ anudeva anvāgatameva. Anu-saddena cettha etanti upayogavacanaṃ. Anudevāti etassa attho saheva ekatoti. Ettha avijjāya vuttanayānusārena tappaṭipakkhato ca attho veditabbo. Ayaṃ pana viseso - tattha yathā akusalakammamāpathavasena pavattiyam pubbaṅgamatā avijjāya, evaṃ kusalakammamāpathavasena puññakiriyavattthavasena ca pavattiyam vijjāya pubbaṅgamatā vattabbā. Vīmaṃsādhīpativasena pavattiyam ādhipaccākāravasena ca pubbaṅgamatā veditabbā. Dvīhevāti ca avadhāraṇaṃ ādhipaccākārassa sahaṇateneva saṅgahetabbato.

Lajjanākārasaṇṭhitāti pāpato jigucchanaṭṭhita. Bhāyanākārasaṇṭhitanti uttasaṇṭhitaṃ. Etthāti hiriottappe. Vidati, vindatīti vā vijjā. Viddasūti ca sappaññapariyāyoti āha “viddasunoti viduno”ti. Yāthāvaditṭhīti aviparītā diṭṭhi, saṃkilesato niyyānikadiṭṭhi. Sammādiṭṭhi pahotīti ettha sā vijjā sammādiṭṭhi veditabbā. Na ekato sabbāni labbhanti sammāvācākammanāṭṭhānaṃ pubbābhisaṅkhārassa anekarūpattā. Lokuttaramaggakkhaṇe ekato labbhanti kiccato bhinnānampi tāsam tattha sarūpato abhinnattā. Ekā eva hi virati maggakkhaṇe

tissannampi viratīnaṃ kiccaṃ sādhentī pavattati, yathā ekā eva sammādiṭṭhi parijānanādivasena catubbidhakiccaṃ sādhentī pavattati. Tāni ca kho sabbāni aṭṭhapi paṭhamajjhānike magge labbhantīti yojanā. Paṭhamajjhāniketi paṭhamajjhānavante.

Tathābhūtaṃ ariyamaggasamaṅgino. Yasmā mahāsaḷāyatanasutte vuttaṃ “sammādiṭṭhiādīnaṃ pañcannaṃ eva aṅgānaṃ vasenā”ti, tasmā pañcaṅgiko lokuttaramaggo hoti. “Pubbeva kho panā”ti hi vacanaṃ tadā maggakkhaṇe viratīnaṃ abhāvaṃ ñāpeti, tasmā kāmāvacaracittesu viya lokuttaracittesu virati aniyatāti adhippāyo. Parisuddhabhāvadassananti parisuddhasīlabhāvadassanattamaṃ. Ayamatto dīpito, na ariyamagge viratīnaṃ abhāvo.

Yadi evaṃ kasmā abhidhamme maggavibhaṅge pañcaṅgikavāro āgatoti āha “yampi abhidhamme”tiādi. Tanti “pañcaṅgiko maggo hoti”ti vacanaṃ. “Ekaṃ kiccantaraṃ dassetuṃ vutta”nti vatvā taṃ dassetuṃ “yasmiñhi kāle”tiādi vuttaṃ. Yasmiñhi kāleti lokiyakāle. Tena “ekaṃ kiccantara”nti vuttaṃ aṭṭhaṅgikakiccaṃ dasseti. Viratiuppādanena micchāvācādīni puggalena maggasaṃmaye pajahāpentīti sammādiṭṭhiādīni “pañca kārakaṅgānī”ti vuttāni. Sammāvācādikiriyā hi virati, tañca etāni kārāpentīti. Virativāsenāti viramaṇakiriyāvasena kārāpakabhāvena, kattubhāvena vāti attho. “Viratittayavasenā”ti vā pāṭho.

Sammākamanto pūratīti imehi sammādiṭṭhiādīhi sammākamantakiccaṃ pūratīti nāma tehi vīriyādikehi tadatthasiddhito. Tampi sandhāya “ekaṃ kiccantaraṃ dassetu”nti vuttaṃ. Imaṃ kiccantaraṃ dassetunti lokuttaramaggaṃ khaṇepi imāneva pañca sammāvācādiviratittayassa ekakkhaṇe kārāpakaṅgānīti dassetuṃ. Evaṃ vuttanti “tasmiṃ samaye pañcaṅgiko maggo hoti”ti evaṃ vuttaṃ. Lokiyamaggaṃ khaṇe pañceva honti, virati pana aniyatā, tasmā “chaṅgiko”ti avatvā “pañcaṅgiko”icceva vuttaṃ. Tayidaṃ abhidhamme pañcaṅgikavāradesaṇāya kārāṇakittanaṃ maggo, ariyamaggo pana aṭṭhaṅgikavāti dassetuṃ, “yā ca, bhikkhave”tiādimāha, taṃ suviññeyyameva. Micchādiṭṭhiādikā dasa, tappaccayā akusalā ca dasāti vīsati akusalapakkhiyā, sammādiṭṭhiādikā dasa, tappaccayā kusalā ca dasāti vīsati kusalapakkhiyā mahācattārīsakasutte vuttā. Mahācattārīsakanti tassetaṃ nāmaṃ. Missakova kathito lokuttarassaṃpi idha labbhamānattā.

Yasmā kosalaṃ yuttape idha ca therena “upaḍḍhamidaṃ, bhante, brahmacariyassā”tiādinā vuttaṃ “mā hevaṃ ānandā”tiādinā paṭikkhipitvā “sakalamēvidaṃ ānandā”tiādinā bhagavatā desitaṃ suttaṃ āgataṃ. Tassattho kosalaṃ yuttavaṇṇanāyaṃ vutto, tasmā vuttaṃ “kosalaṃ yutte vuttatthamevā”ti.

Avijjāsuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Sāriputtasuttavaṇṇanā

3. Sāvaka bodhi sāvaka pāramiyo, tappariyāpannaṃ ñāṇaṃ sāvaka pāramiññaṃ, taṃ pana dvinnāṃ agga sāvakaṇaṃ tatthapi dhammasenāpatino eva savisesaṃ matthakaṃ pattaṃ, na itaresanti āha - “sāvaka...pe... appattatāyā”ti. Tasmā tassa matthakappattiyā maggabrahmacariye ijjhante tassa ekadeso idha ijjhati, na sakalanti. Na hi addhabrahmacariyaṃ nāma atthi, tasmā vuttaṃ, “sakalampi ...pe... labbhati”ti, taṃ pana bhaṇḍāgāriko nāññāsi ñāṇassa sāvaka visayepi sappadesikattā, dhammasenāpati pana ñāṇassa tattha nippadesikattā aññāsīti. Tenāha - “ānandatthero...pe... aññāsī”ti. Evamāhāti “sakalamidaṃ, bhante”ti evaṃ avoca.

Sāriputtasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Jāṇussoṇibrāhmaṇasuttavaṇṇanā

4. Vaḷavābhi-saddo vaḷavāpariyāyoti āha “catūhi vaḷavāhi yuttarathenā”ti. Yodharathoti yodhehi yujjhanattham ārohitabbaratho. Alaṅkāratho maṅgaladivasesu alaṅkatapaṭiyatthehi ārohitabbaratho. Ghanadukulena parivāritoti rajatapaṭṭavaṇṇena setadukulena paṭicchādito. Paṭicchādanattho hi idha parivārasaddo. Rajatapanāḷisuparikkhattā setabhāvakaraṇattham.

Channaṃ channaṃ māsānanti niddhāraṇe sāmivacanaṃ. Ekavāraṃ nagaraṃ padakkhiṇaṃ karotīti idaṃ tasmaṃ ṭhānantare ṭhitena kātappaṃ cārittaṃ. Nagarato na pakkantāti nagarato bahi na gatā. Maṅgalavacane niyuttā maṅgalikā, suvatthivacane niyuttā sovatthikā. Ādi-saddena thutimāgadhavandikācariyake saṅgaṇhāti. Sukapattasadisāni vaṇṇato.

Vaṇṇagītanti thutigītaṃ. Brahmabhūtaṃ seṭṭhabhūtaṃ yānaṃ, brahmabhūtānaṃ seṭṭhabhūtānaṃ yānanti vā brahmayānaṃ. Vijitattā visesena jīnato. Rāgaṃ vinayamānā pariyosāpetīti sabbampi rāgaṃ samucchavedavinayavasena vineti, attano kiccaṃ pariyosāpeti. Kiccapariyosāpaneneva hi sayampi pariyosānaṃ nipphattiṃ upagacchati. Tenāha “pariyosānaṃ gacchati nipphajjati”ti.

Dhuranti bhummatthe upayogavacananti āha “tatramajjhhattatāyuge yuttā”ti. Īsāti yugasandhārikā dāruyugaḷā. Yathā vā bāhiraṃ yugaṃ dhāreti, tassā ṭhitāya eva kiccāsiddhi, evaṃ kiriyāvasena laddhabalena tatramajjhhattatāyuge thiraṃ dhāreti, teheva ariyamaggarathassa pavattanaṃ. Hiriggahaṇena cettha taṃsahacaraṇato ottappampi gahitaṃyeva hoti. Tenāha “attanā saddhi”ntiādi. Nāḷiyā minamāno puriso viya ārammaṇaṃ minātīti mano. Kataraṃ pana taṃ mano, kathaṅcassa yottasadisatāti āha “vipassanācitta”ntiādi. Tena yottaṃ viyāti yottanti dasseti. Lokiyavipassanācittaṃ atirekapaññāsa kusalaḍḍhamme ekābaddhe ekasaṅgahite karotīti sambandho. Te pana “phasso hoti...pe... avikkhepo hoti”ti cittaṅgavasena dhammasaṅgahe āgatanayeneva veditabbā. Lokuttaravipassanācittanti maggacittaṃ āha. Atirekasaṭṭhīti te eva sammākamantājīvehi anaññātaññassāmītindriyādīhi ca saddhiṃ atirekasaṭṭhi kusalaḍḍhamme. Ekābaddheti ekasmiṃ eva ārammaṇe ābaddhe. Ekasaṅgaheti tatheva vipassanākiccavasena ekasaṅgahe karoti. Pubbaṅgamabhāvena ārakkhaṃ sāretīti ārakkhasārathī. “Yathā hi rathassa...pe... sārathī”ti vatvā taṃ dassetuṃ “yoggiyo”ti vuttaṃ. Dhuraṃ vāheti yogge. Yojeti yogge samagatiyaṅca. Akkhaṃ abbaṇṇjati sukhappavattanattham. Ratham peseti yoggacodanena. Nibbisevane karoti gamanavīthiyaṃ paṭipādanena sanniyojeti. Ārakkhapaccupaṭṭhānāti ārakkhaṃ paccupaṭṭhapeti asammosasabhāvattā. Gatiyoti pavattiyo, nipphattiyo vā. Samanvesatīti gavesati.

Ariyapuggalassa nibbānaṃ paṭimukhaṃ sampāpane ratho viyāti ratho. Parikaroti vibhūsayatīti parikkhāro, vibhūsaṇaṃ, sīlaṅca ariyamaggassa vibhūsaṇaṭṭhāniyaṃ. Tena vuttaṃ “catupārisuddhisīlālaṅkāro”ti, sīlabhūsanoti attho. Vipassanāsampayuttānanti lokiyāya lokuttarāya ca vipassanāya sampayuttānaṃ. Vidhinā īretabbato pavattetabbato vīriyaṃ, sammāvāyāmo. Samaṃ sammā ca dhiyatīti samādhi, dhuraṅca taṃ samādhi cāti dhurasamādhi, upekkhā dhurasamādhi etassāti upekkhādhurasamādhi, ariyamaggo upekkhāsaṅkhātadhurasamādhi attho. Aṭṭhakathāyaṃ pana byañjanaṃ anādiyitvā dhurasamādhisaddānaṃ

bhinnādhikaraṇatā vuttā. Payogamajjhatteti vīriyasamatāya. Anicchāti icchāpaṭipakkhā. Tenāha “alobhasaṅkhātā”ti. Parivāraṇanti parivāro, paricchadoti attho.

Mettāti mettācetovimutti. Tathā karuṇā. Pabbabhāgoti ubhinnampi upacāro. Dvepi kāyacittavivekā viya pabbabhāgadhamavasena vuttā. Ariyamaggaratheti parisuddhamaggasaṅkhāte rathe. Ariyamaggaratho ca maggaratho cāti ariyamaggaratho, evaṃ ekasesanayena vā attho veditabbo. Tenāha “imasmim lokiyalokuttaramaggarathe ṭhito”ti. Sannaddhacammoti yogāvacarassa paṭimukkacammaṃ. Na naṃ te vijjhantīti vacanapathā na naṃ vijjhanti. Dhammabhedanavasena na bhaṇjati, tassa ariyamaggassa rathassa sammā yojitassa antarā bhaṅgo natthīti attho.

Attano purisakāraṃ nissāya laddhattā attano santāneti adhippāyo. Anuttaranti uttararahitaṃ. Tato eva seṭṭhayānaṃ, nassa kenaci sadisanti asadisāṃ. Dhitisampannatāya dhīrā paṇḍitapurisā lokamhā niyyanti gacchanti. “Jayaṃ jaya”nti gāthāyaṃ vacanavipallāsenā vuttanti āha “jinantā jinantā”ti.

Jāṇussoṇi brāhmaṇasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

5-6. Kimatthiyasuttādivaṇṇanā

5-6. Niyamatthoti avadhāraṇattho. Tena niyamena avadhāraṇena - aññaṃ maggaṃ paṭikkhipati ito aññaṃ niyyānikamaggassa abhāvato. “Dukkhassa pariññattha”nti vuttattā vaṭṭadukkhāṃ kathitaṃ. Ariyamagge gahite tassa pabbabhāgamaggo vipassanāya gahito evāti “missakamaggo kathito”ti vuttaṃ. Uttānameva apubbassa abhāvā. Ayaṃ pana viseso “rāgakkhaya”tiādīhi yadipi nibbānaṃ vuttaṃ. Tathāpi arahattaṃ viya brahmacariyampi. Tena nibbānaṃ eva vuccati “idaṃ brahmacariyapariyosāna”nti.

Kimatthiyasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Dutiyaaññatarabhikkhusuttavaṇṇanā

7. Rāgavinayādipadehi nibbānaṃ vāpi vucceyya arahattaṃ vāpi. Yasmā so bhikkhu ubhayatthapi nivīṭṭhabuddhi, tasmā bhagavā tassa ajjhāsayavasena “nibbānadhātuyā kho eta”ntiādinā nibbānadhātuṃ vissajjetvā puna “āsavaṇaṃ khayā tena vuccatī”ti āha. Yasmā ariyamaggo rāgādi ke samucchadavasena vineti, āsavaṇa sabbaso khepeti, tena ca vuttaṃ nibbānaṃ arahattaṇca, tasmā tadubhayaṃ “rāgavinayotiādi nāma evā”ti vuttaṃ. Anusandhikusalatāya pucchanto etaṃ avocāti iminā “pucchānusandhi idha labbhatī”ti dīpitaṃ, ajjhāsayānusandhipi ettha labbhatevāti daṭṭhabbaṃ.

Dutiyaaññatarabhikkhusuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Vibhaṅgasuttavaṇṇanā

8. Ekena pariyāyena aṭṭhaṅgikamaggaṃ vibhajitvāti “sammādiṭṭhī”tiādinā ekena pariyāyena ariyaṃ aṭṭhaṅgikaṃ maggaṃ vibhāgena dassetvā “katamā ca, bhikkhave, sammādiṭṭhī”tiādinā puna aparena pariyāyena vibhajitukāmo. Uggahadhāraṇapariyāyānaṇipī savanaṇāṇe eva avarodhaṃ gacchantīti “savanasammasanapaṭivedhapaccavekkhaṇavasenā”ti vuttaṃ.

Kammaṭṭhānābhīnivesoti kammaṭṭhānapaṭipatti. Purimāni dve saccāni uggahitvāti sambandho. Itthaṃ kantaṃ manāpanti nirodhamaggesu ninnabhāvaṃ dasseti, na abhinandanam, tanninnabhāvo eva ca tattha kammakaraṇam daṭṭhabbam. Ekenevākārena saccānam paṭivedhanimittatā, so eva abhimukhabhāvo tesam samāgamoti ekābhisamayo.

Assāti ñāṇassa, yogino vā. Ettha ca keci “lokiyañāṇampi paṭivedho sabbassa yāthāvabodhabhāvato”ti vadanti. Nanu uggahādipaṭivedho ca paṭivedhova, na ca so lokuttaroti? Taṃ na, kevalena paṭivedha-saddena uggahādipaṭivedhānam avacanīyattā, paṭivedhanimittattā vā uggahādivasena pavattaṃ dukkhādīsu pubbabhāge ñāṇam “paṭivedho”ti vuccati, na paṭivedhattā, paṭivedhabhūtaeva pana ñāṇam ujukaṃ paṭivedhoti vattabbaṃ arahati. Kiccatoti pariññādikiccato. Ārammaṇapaṭivedhoti sacchikiriyāpaṭivedhamāha. Kiccatoti asammohapaṭivedham. Uggahādīhi saccassa pariggaṇhanaṃ pariggaho.

Duddasattāti anadhigatañāṇena yāthāvasarasalakkhaṇato daṭṭhum asakkuṇeyyattā uppattito pākaṭānīpi. Tenāha “dukkhasaccaṃ hī”tiādi. Ubhayanti purimaṃ saccadvayaṃ. Payogoti kiriyā, vāyāmo vā. Tassa mahantatarassa icchitabbaṃ dukkarataratañca upamāhi dasseti “bhavaggaggahaṇattha”ntiādinā. Yathā purimaṃ saccadvayaṃ viya kenaci pariyāyena apākaṭatāya paramagambhīrattā uggahādivasena pubbabhāge pavattibhedam gahetvā “dukkhe ñāṇa”ntiādinā catubbidham katvā vuttaṃ. Ekameva taṃ ñāṇam hoti ekābhisamayavaseneva pavattanato.

Kāmapaccanīkaṭṭhenāti kāmānam ujupaccanīkabhāvena. Kāmato nissaṭabhāvenāti kāmehi viṣaṃyuttaabhāvena. Kāmaṃ sammasantassāti duvidhampi kāmam aniccādito sammasantassa. Pajjati pavattati etenāti padaṃ, kāmassa padanti kāmapadaṃ, kāmassa uppattikāraṇassa ghāto samugghāto, taṃ kāmapadaghātaṃ. Tenāha “kāmaṃ upasama”nti. Kāmehi vivittaṃ kāmavivittaṃ. So eva ca nesaṃ anto samucchedaviveketi katvā tasmim sādhetabbe uppannoti vuttaṃ “kāmaṃ vivittante uppanno”ti. Kāmato nikkhamatīti nikkhamo, so eva nekkhammasaṅkappo. Imasmiñca nekkhammasaṅkappassa saddatthavibhāvena yathāvutto kāmapaccanīkaṭṭhādiko atthaniddhāraṇaviseso antogadho.

Eseva nayoti iminā byāpādapaccanīkaṭṭhena vihiṃsāya paccanīkaṭṭhenātiādikaṃ abyāpādavihiṃsāsaṅkappānam atthuddhāraṇavidhim atidisati. Nekkhammasaṅkappādayoti ādi-saddena abyāpādaavihiṃsāsaṅkappe eva saṅgaṇhāti. Kāma...pe... saññānanti kāmavitakkādiviratisampayuttānam nekkhammādisaññānam. Nānattāti nānākhaṇikattā. Tīsu ṭhānesūti tippakāresu kāraṇesu. Uppannassāti uppajjanārahassa. Bhūmiladdhauppannaṃ idhādhippetam. Esa nayo ito paresupī. Padacchedatoti kāraṇupacchedato. Padanti hi uppattikāraṇanti vuttovāyamattho. Anuppattisādhanavasenāti yathā saṅkappo āyatim nuppajjati, evaṃ anuppattisādhanavasena. Sammādiṭṭhi viya ekova kusalaṅkappo uppajjati.

Catūsu ṭhānesūti viṣaṃvādanādīsu catūsu vītikkamaṭṭhānesu. Pabbajitānam micchājīvo nāma āhāranimittakoti āha “khādanīyabhojanīyādīnam atthāyā”ti. Sabbaso anesanāya pahānam sammāājīvoti āha “buddhappasatthena ājivenā”ti. Kammaṭṭhāpattānam vasena “sattasu ṭhānesū”ti vuttaṃ. Akammaṭṭhāpattāya hi anesanāya so padaghātaṃ karotiyeva.

Tathārūpe vā ārammaṇeti yasmiṃ ārammaṇe imassa pubbe kilesā na uppannā,

tasmiṃ eva. Anuppannānanti anuppādassapi patthanāvasena anuppannānaṃ.
Vīriyacchandanti vīriyassa nibbattetukāmatāchandaṃ.
“Chandasampayuttavīriyañcā”ti vadanti. Vīriyameva pana
anuppannākusalānuppādane labbhamānachandatāya dhurasampaggahatāya
chandapariyāyena vuttaṃ. Tathā hi vīriyaṃ - “anikkhittachandatā
anikkhittadhuratā”ti niddiṭṭhaṃ. Kosajjapakkhe patitum adatvā cittaṃ paggaḥitaṃ
karoti. Padhānanti padhānabhūtavīriyaṃ.

Uppattipabandhavasenāti nirantaruppādanavasena. Catūsu ṭhānesu
kiccasāadhanavasenāti yathāvuttesu catūsu ṭhānesu padhānakicassa
nipphādanavasena anuppādanādivasena. Kiccasāadhanavasenāti
kāyavedanācittadhammesu subhasukhaniccaattagāhavidhamanavasena
asubhadukkhāniccānattasāadhanavasena.

Ayanti yathāvutto sadisāsadisatāviseso. Assāti maggassa. Ettha kathanti yadi
rūpāvacaracatutthajjhānato paṭṭhāya yāva sabbabhavaggā
jhānaṅgamaggaṅgabojjhaṅgānaṃ sadisatā, evaṃ sante “āruppe
catukkapañcakajjhānaṃ uppajjati, tañca lokuttara”nti ettha kathaṃ attho
gahetabboti āha “etthāpi”tiādi. Taṃjhānikāvāti paṭhamajjhānādīsu yaṃ jhānaṃ
maggapaṭilābhassa pādakabhūtaṃ, taṃjhānikāva assa ariyassa uparipi tayo maggā.
Evanti vuttākārena. Pādakajjhānameva niyameti āruppe
catukkapañcakajjhānuppattiyaṃ. Vipassanāya ārammaṇabhūtā khandhāti
sammasitakhandhe vadanti. Puggalajjhāsayo niyameti pādakasammasitajjhānānaṃ
bhede. Yasmā saṅkhārupekkhāññānameva ariyamaggassa bojjhaṅgādivisesaṃ
niyameti, tato dutiyādipādakajjhānato uppannassa saṅkhārupekkhāññānaṃ
pādakajjhānātikkantānaṃ aṅgānaṃ asamāpajjitukāmatāvirāgabhāvato itarassa ca
atabbhāvato tīsupi vādesu vipassanāva niyametīti veditabbo, tasmā
vipassanāniyameneva hi paṭhamavādepi apādakajjhānādipādakāpi maggā
paṭhamajjhānikā honti. Itarehi ca pādakajjhānehi vipassanāniyamehi
taṃtaṃjhānikāva. Evaṃ sesavādesu vipassanāniyamo yathāsambhavaṃ yojetabbo.
Dutiyavāde taṃtaṃjhānikatā sammasitasāṅkhāravipassanāniyamehi hoti. Tatra hi
vipassanā taṃtaṃvirāgabhāvanā bhāvetabbā, na somanassasahagatā
upekkhāsahagatā hutvā jhānaṅgādiniyamaṃ maggassa karotīti evaṃ
vipassanāniyamo vuttanayeneva veditabbo. Imasmiñca vāde
pādakasammasitajjhānupanissayasabbhāve ajjhāsayo ekantena hotīti
“puggalajjhāsayo niyametīti vadantī”ti vuttaṃ, aṭṭhakathāyaṃ pana
visuddhimaggassa etissā aṭṭhakathāya ekasaṅgahitattā “tesaṃ vādavinicchayo...pe...
veditabbo”ti vuttaṃ. Pabbabhāgeti vipassanākkhaṇe.

Vibhaṅgasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Sūkasuttavaṇṇanā

9. Sūkanti sāliyavādīnaṃ vālamāha. So hi nikantakasadiṣo paṭimukhagataṃ hatthaṃ
vā pādaṃ vā bhindati, tasmā bhedaṃ icchantena uddhaggaṃ katvā ṭhapitaṃ
sammāpaṇihitaṃ nāma, tathā aṭṭhapitaṃ micchāpaṇihitaṃ nāmāti vuttaṃ.
Micchāpaṇihitāyāti kammassakatapaññāya micchāṭhapanāṃ nāma - “ime sattā
kammavasena sukhadukkhāṃ paccaṇubhavanti, taṃ pana kammaṃ issarassa
icchāvasena brahmā nimminātī”tiādinā micchāpakappanaṃ. Keci pana “natthi
dinnantiādinā nayena pavatti, tassa vā ñāṇassa appavattī”ti vadanti.

Maggabhāvanāyāti etthāpi micchāmaggassa pavattanaṃ, ariyamaggassa vā appavattanaṃ micchāṭṭhapanāṃ. Tenāha “appavattitattā”ti. Avijjaṃ bhindissatīti avijjaṃ samucchindissati. Magganissitaṃ katvā magge eva pakkhipitvā. Tañhi ñāṇaṃ maggassa mūlakāraṇaṃ magge siddhe tassa kiccassa matthakappattito. “Sammāpaṇihitāya diṭṭhiyā sammāpaṇihitāya maggabhāvanāyā”ti vuttattā missakamaggo kathito. Chavibhedasadiso cettha avijjābhedo, lohituppādasadiso lokuttaramaggabhāvo daṭṭhabbo.

Sūkasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Nandiyasuttavaṇṇanā

10. Channaparibbājako vatthacchādiyā channaṅgaparibbājako, na naggaparibbājako.

Avijjāvaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Vihāravaggo

1. Paṭhamavihārasuttavaṇṇanā

11. Aḍḍhamāsanti accantasamyoge upayogavacanaṃ. Paṭisallīyitunti yathāvuttaṃ kālaṃ paṭi divase divase samāpattiyaṃ dhammacintāyaṃ cittaṃ nilīyituṃ. Vinetabboti samucchavedavinayena vinetabbo ariyamaggādhigantabbo. Tanti diṭṭhānugatiāpajjanaṃ. Assāti janatāya. Apagacchatīti satthu santikato apeti. Sūti nipātamattaṃ.

Padesenāti ekadesena. Saha padesenāti sapadeso. Svāyaṃ sapadeso yasmā vedanāvaseneva pāliyaṃ āgato, tasmā paramatthadhammakotṭhāse vedanā anavasesato labbhati, te gaṇhanto “khandhapadeso”tiādimāha. Taṃ sabbanti khandhapadesādikaṃ sabbampi. “Sammāsanto”ti padassa atthadassanavasena “paccavekkhanto”ti āha. Paccavekkhāṇā idha sammāsanaṃ nāma, na vipassanā. Vipassanāsammasanaṃ pana bhagavato visākhapuṇṇamāyaṃ eva nipphannaṃ, tasmā bhagavato aññabhūmikāpi vedanā aññabhūmikānaṃ sattānaṃ viruddhā uppajjatevāti vuttaṃ “yāva bhavaggā pavattā sukhā vedanā”ti. Sabbākārenāti sarūpato samudayato atthaṅgamato assādāditoti sabbākārena. Pariggaṇhanto upaparikkhanto.

Nippadesāneva anavasesāneva. Indriyasatipaṭṭhānapadeso suviññeyyoti anuddhato. Assāti bhagavato. Ṭhāneti tasmīṃ tasmīṃ paccavekkhitabbasaṅkhāte okāse. Sā sā ca vihārasamāpattīti khandhavasena āyatanādivasena ca pavattitvā tesam ekadesabhūtaṃ vedanaṃyeva pariggahetvā taṃ sammāsivā anukkamena samāpannā jhānasamāpatti phalasamāpatti ca. Phalasamāpatti hi tathā sammāsivā punappunaṃ samāpajjanavasena atthato abhinnāpi adhiṭṭhānabhūtaḍḍhammabhedenā bhinnā viya vuccati, yato catuvīsati koṭṭisatasahassabhedā devasikaṃ vaḷaṇṇanasamāpattiyo aṭṭhakathāyaṃ vuttā. Kāmaṃ aññadhammavasenapi jātā eva, vedanāvasena panettha abhiniveso kato vedanānubhāvena jātā. Kasmā evaṃ jātāti? Buddhānaṃ ñāṇapadassa antaravibhāgattā. Tathā hi bhagavā sakalampi aḍḍhamāsaṃ vedanāvaseneva sammāsanaṃ pavatteti, tadanusārena ca tā vihārasamāpattiyo samāpajji. Tayidaṃ acchariyaṃ anaññasādhāraṇaṃ bhikkhū pavedento satthā - “yena svāha”ntiādimavoca.

Akusalāvāti pāṇātipāta-adinnādāna-kāmesumicchācāra-musāvāda-pisuṇavācāsamphappalāpa-abhijjhā-byāpādavasena taṃtaṃmicchādassanavasena ca akusalā vedanā eva hoti. Brahmaloḍḍisu uppajjitvā tattha niccā dhuva bhavissāmāti evaṃ diṭṭhiṃ upanissāyāti yojetabbam. Devakulāḍḍisu devapūjattham, sabbajanaparibhogattham vā mālāvaccham ropenti. Vadhabandhanādīnīti ādi-saddena adinnādāna-micchācāra-musāvāda-pisuṇavācā-samphappalāpādīnam saṅgaho daṭṭhabbo. Diṭṭhadhammavipākassa apacurattā apākaṭṭā ca “bhavantaragatāna”nti vuttam.

Iti nesanti ettha iti-saddo ādiattho, pakārattho vā. Tena yathā pharusavācāvasena, evaṃ tadaññesampi akusalakammānam vasena sammādiṭṭhipaccayā akusalavedanāppavatti yathāraham nīharitvā vattabbā. Eeva nayoti iminā yathā micchādiṭṭhipaccayā sammādiṭṭhipaccayā ca kusalākusalavipākavedanā saḥajātakotiya upanissayakotiya ca vasena yathāraham yojetvā dassitā, evaṃ micchāsaṅkappapaccayādīsipi yathāraham yojetvā dassetabbāti imamattam atidisi. Chandapaccayāti ettha taṇhāchandasaḥito kattukāmatāchando adhippetoti āha “chandapaccayātiādīsū pana chandapaccayā aṭṭhalobhasahagatacittasampayuttā vedanā veditabbā”ti. Vitakkapaccayāti ettha appanāppattova vitakko adhippetoti vuttam “vitakkapaccayā paṭhamajjhānavedanā”ti. Vitakkapaccayā paṭhamajjhānavedanāya gahitattā “ṭhapetvā paṭhamajjhāna”nti. Upari tisso rūpāvacarā, heṭṭhā tisso arūpāvacarā evaṃ sesā cha saññāsamāpattivedanā.

Tiṇṇanti chandavitakkasaññānam. Avūpasameti paṭipakkhena avūpasamite. Tiṇṇaṇhi tesam saḥabhāvena paccayatā aṭṭhalobhasahagatacittesu eva. Tattha yaṃ vattabbam taṃ vuttameva. Chandamattassāti tesu tīsu chandamattassa. Vūpasame paṭhamajjhānavedanāva appanāppattassa adhippetattā. Chandavitakkānam vūpasame dutiyajjhānādivedanā adhippetā saññāya avūpasantattā. Dutiyajjhānādivedanāgahaṇena hi sabbā saññāsamāpattiyo ca gahitāva honti. Tiṇṇampi vūpasameti chandavitakkasaññānam vūpasame nevasaññānāsaññāyanavedanā adhippetā. Bhavaggappattasaññā hi vūpasamanti chandasaṅkappānam accantasukhumabhāvappattiyā. Heṭṭhā “sammādiṭṭhipaccayā”ti ettha sammādiṭṭhigahaṇena heṭṭhimamaggasammādiṭṭhipi gahitāva hotīti āha - “appattassa pattiyaṭi arahattaphalassa pattatthāyā”ti. Atha vā heṭṭhimamaggādhigamena vinā aggamaggo natthīti heṭṭhimamaggādhigamam atthāpannam katvā “arahattaphalassa pattatthāyā”ti vuttam. Āyameṭi phalena missito hoti etenāti āyāmo, sammāvāyāmoti āha “atthi āyāmanti atthi vīriya”nti. Tassa vīriyārambhassāti aññādhigamakāraṇassa sammāvāyāmassa vasena. Pāḷiyam ṭhāna-saddo kāraṇapariyāyoti āha - “arahattaphalassa kāraṇe”ti. Tappaccayāti ettha taṃ-saddena “ṭhāne”ti vuttakāraṇameva paccāmaṭṭhanti āha - “arahattassa ṭhānapaccayā”ti. Catumaggasahajātāti etena “arahattaphalassa pattatthāyā”ti ettha heṭṭhimamaggānam atthāpattivasena gahitabhāvameva joteti. Keci pana “catumaggasahajātāti vatvā nibbattitalokuttaravedanāti bhūtakathanam visesanam. Nibbattitalokuttaravedanāti paṭhamam apekkhitabbam, pacchā catumaggasahajātā”ti vadanti.

Paṭhamavihārasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Dutiyavihārasuttavaṇṇanā

12. Micchādiṭṭhi vūpasamati sabbaso pahīyati etenāti micchādiṭṭhivūpasamo. “Micchādiṭṭhivūpasamo nāma sammādiṭṭhi. Bhavantare uppajjanto atidūreti maññamāno vipākavedanaṃ na gaṇhātī”ti aṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ. “Iminā nāyena”ti atidisitvāpi tamatthaṃ pākaṭataraṃ kātuṃ “yassa yassā”tiādiṃ vatvā eva sāmāññasena vuttamatthaṃ pacchimesu tīsu padesu sarūpatova dassetuṃ “chandavūpasamapaccayā”tiādimāha, taṃ suviññeyyameva. Vuttatthāneva anantarasutte.

Dutiyavihārasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

3-7. Sekkhasuttādivaṇṇanā

13-17. Tissannampi sikkhānaṃ sikkhanaṃ sīlaṃ etassāti sikkhanasīlo. Sikkhatītipi vā sekkho. Vuttañhetuṃ “sikkhatīti kho, bhikkhave, tasmā sekkhoti vuccati. Kiñca sikkhati? Adhisīlampi sikkhatī”tiādi. Tīhi phalehi heṭṭhā. Sāpi catutthamaggena saddhiṃ uppannasikkhāpi. Maggakkhaṇe hi sikkhākiccaṃ na niṭṭhitaṃ vippakatabhāvato, phalakkhaṇe pana niṭṭhitaṃ nāma. Uttānatthāneva heṭṭhā vuttanayattā.

Sekkhasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Vihāravaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Micchattavaggavaṇṇanā

155. Micchāsabhāvanti ayāthāvasabhāvaṃ aniyyānikasabhāvaṃ. Sammāsabhāvanti yāthāvasabhāvaṃ niyyānikasabhāvaṃ. Micchāpaṭipattādhikaraṇahetūti ettha adhisaddo anattakoti āha - “micchāpaṭipattikaraṇahetū”ti. Nāyati paṭividdhavasena nibbānaṃ gacchatīti nāyo. So eva taṃsamaṅgīnaṃ vaṭṭadukkhapātato dhāraṇaṭṭhena dhammoti āha - “ñāyaṃ dhammanti ariyamaggadhamma”nti. Nāṇassa micchāsabhāvo nāma natthīti viññāṇamevettha paccavekkhaṇavasena pavattaṃ ñāṇa-saddena vuccatīti āha “micchāviññāṇo”ti. Micchāpaccavekkhaṇoti kiñci pāpaṃ katvā “aho mayā kataṃ sukata”nti evaṃ pavatto micchāpaccavekkhaṇo. Gosīlagovatādipūraṇaṃ muttīti evaṃ gaṇhato micchāvimutti nāma. Micchāpaṭipadādīhi vivaṭṭanti evaṃ vaṭṭavivaṭṭaṃ kathitaṃ. Puggalo pucchitoti nigamito ca “ayaṃ vuccati, bhikkhave, asappuriso”tiādinā. Kiñcāpi “micchādiṭṭhiko hotī”tiādinā puggalova niddiṭṭho, tathāpi puggalasīsenāyaṃ dhammadesanāti āha “dhammo vibhatto”ti. Tenevāha “dhammena puggalo dassito”ti. Dhammenāti micchādiṭṭhiādikena dhammena. Kalyāṇaputhujjanato paṭṭhāya sabbaso sappurisā nāma, khīṇāsavo sappurisarato. Suppavattaniyoti sukhena pavattetuṃ sakkuṇeyyo. Dhāvatīti gacchatī. Paccayuppannena upecca nissitabbato upanisā, paccayo, ekassa sa-kārassa lopaṃ katvā vāti āha - “saupanisam sapaccaya”nti. Parikaraṇato parikkhāro, parivāroti āha - “saparikkhāraṃ saparivāra”nti. Sahajātavasena upanissayavasena ca sapaccayatā kiccasādhane nipphādane sahāyabhāvūpagamane ca saparivāratā daṭṭhabbā.

Micchattavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Paṭipattivaggavaṇṇanā

31-40. Ayāthāvapaṭipatti, na yathāpaṭipatti, hetumhipi phalepi ayāthāvavattthusādhanato. Ekaṃ suttaṃ dhammavasena kathitaṃ paṭipattivasena.

Ekam suttaṃ puggalavasena kathitaṃ paṭipannakavasena. Saṃsāramahoghassa paratīrabhāvato yo naṃ adhigacchati, taṃ pāreti gametīti pāraṃ, nibbānaṃ, tabbidhuratāya natthi ettha pāraṃ apāraṃ, saṃsāroti vuttaṃ - “apārāpāraṃti vaṭṭato nibbāna”nti. Pāraṅgatāti asekkhe sandhāya. Yepi gacchantīti sekkhe. Yepi gamissantīti kalyāṇaputhujjane. Pāragāminoti ettha kita-saddo tikālavācīti evaṃ vuttaṃ.

Tīraṇti orimaṭīramāha. Tena vuttaṃ “vaṭṭameva anudhāvātī”ti. Ekantakālakattā cittassa apabhassarabhāvakaraṇato kaṇhābhijātihetuto ca vuttaṃ “kaṇhanti akusaladhamma”nti. Vodānabhāvato cittassa pabhassarabhāvakaraṇato sukkābhijātihetuto ca vuttaṃ - “sukkanti kusaladhamma”nti. Kilesamāra-abhisāṅkhāramāra-maccumārānaṃ pavattiṭṭhānatāya okaṃ vuccati vaṭṭaṃ, tabbidhuratāya anokanti nibbānanti āha - “okā anokanti vaṭṭato nibbāna”nti.

Paramatthato samaṇā vuccanti ariyā, samaṇānaṃ bhāvo sāmāññaṃ, ariyamaggo, tena araṇīyato upagantabbato sāmāññaṭtho nibbānanti āha - “sāmāññaṭthanti nibbānaṃ, taṃ hī”tiādi. Brahmaññaṭthanti etthāpi iminā nayena attho veditabbo. Brahmañña ariyamaggena. Rāgakkhayoti ettha iti-saddo ādisaddattho. Tena “dosakkhayo mohakkhayo”ti padadvayaṃ saṅgaṇhāti. Vaṭṭatiyevāti vadanti “rāgakkhayo”ti. Pariyāyena hi arahattassa vattabbattāti.

Paṭipattivaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Aññatitthiyapeyyālavaggavaṇṇanā

41-48. Aparāparaṃ parivattamānena vattasampannena saṃsāraddhānapariññāvaseneva nibbānassa pattabbattā vuttaṃ - “nibbānaṃ patvā pariññātaṃ nāma hotī”ti. Nibbānaṃ patvāti nibbānappattihetu. Hetuattho hi ayaṃ tvā-saddo yathā - “ghataṃ pivitvā balaṃ hoti, sīhaṃ disvā bhayaṃ hotī”ti. Tasmāti yasmā aparīññeyyaparijānanakiccena nibbānassa pattiya addhānapariññāsiddhi ñāyati, tasmā upacāravasena nibbānaṃ “addhānapariññā”ti vuccati yathā “himasanti sūriyaṃ uggametī”ti. Vijjāvimuttiphalasacchikiriyaṭṭhanti ettha vijjāti aggamaggavijjā. Vimuttīti aggamaggasamādhī adhippeto. Tesam phalaṃ aññāti āha - “vijjāvimuttiphalaṃ arahattaṃ kathita”nti. Yāthāvato jānanato paccakkhato dassanato ca ñāṇadassananti idha phalanibbānapaccavekkhaṇā adhippetāti āha - “ñāṇadassanaṃ paccavekkhaṇā kathitā”ti. Sesehīti rāga-virāga-samyogjanappahāna-anusayasamugghāta-addhānapariññā-āsavakkhaya-vijjā-vimutti-phalasacchikiriya-ñāṇadassana-anupādāparinibbānapadehi.

Aññatitthiyapeyyālavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Sūriyapeyyālavaggavaṇṇanā

49-62. Yathā aruṇuggaṃ sūriyuggamanassa ekantikaṃ pubbanimittaṃ, evaṃ kalyāṇamittatā ariyamaggapātubhāvassāti sadisūpamā aruṇuggaṃ kalyāṇamittatāya. Kalyāṇamittoti cettha ariyo, ariyamaggo vā daṭṭhabbo sūriyapātubhāvo viya tena vidhūpanīyandhakāraavidhamanato. Kusalakattukamyatāchando chandasampadā itarachandato sampannattā. Kārāpakaappamāḍassāti saccapaṭivedhassa kārāpakassa. Evaṃ sabbattheva sampadāsaddā visesādhigamahetutāya veditabbā. Aññenapi ākārenāti “vivekanissita”ntiādiākārato aññena “rāgavinayapariyosāna”ntiādinā ākārena.

7. Ekadhammapeyyālavaggādivaṇṇanā

63-138. Tathā tathā vutte bujjanakānaṃ ajjhāsayaavasena kathito, tasmā “vutto eva attho, kasmā puna vutto”ti na codetabbam.

Ekadhammapeyyālavaggādivaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Appamādapeyyālavaggo

1. Tathāgatasuttavaṇṇanā

139. Kārāpakaappamādo nāma “ime akusalā dhammā pahātabbā, ime kusalā dhammā uppādetabbā”ti vuttavajjetabbavajjanasampādetabbasampādanavasena pavatto appamādo. Esāti appamādo. Lokiyova. Na lokuttaro. Ayanti esāti ca appamādameva vadati. Tesanti catubhūmakadhammānaṃ. Paṭilābhakaṭṭhenāti paṭilābhāpanaṭṭhena.

Tathāgatasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Padasuttavaṇṇanā

140. Jaṅgalānanti jaṅgalavāsīnaṃ. Jaṅgala-saddo cettha thaddhabhāvasāmaññaṇa pathavīpariyāyo, na anupaṭṭhānavidūradesavācī. Tenāha - “pathavītalavāsīna”nti. Padānaṃ vuccamānattā “sapādakapāṇāna”nti visesetvā vuttaṃ. Samodhānanti antogadhabhāvaṃ. Tenāha - “odhānaṃ upakkhepa”nti, upanetvā pakkhipitabbanti attho.

Padasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

3-10. Kūṭasuttādivaṇṇanā

141-148. Vassikāya pupphaṃ vassikaṃ yathā “āmalakiyā phalaṃ āmalaka”nti. Mahātalasminti uparipāsāde. “Yāni kānicī”ti padehi itarāni samānādhikaraṇāni bhavituṃ yuttānīti “paccatte sāmivacana”nti vatvā tathā vibhattivipariṇāmo kato. “Tantāvutāna”nti padaṃ niddhāraṇe sāmivacananti tattha “vatthānī”ti vacanasesena atthaṃ dassetuṃ “atha vā”tiādi vuttaṃ.

Kūṭasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Appamādavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Balakaraṇīyavaggo

1. Balasuttavaṇṇanā

149. Kammāniyeva kammantā yathā suttantā. Ariyaṃ aṭṭhaṅgikaṃ magganti ettha nānantariyakatāya vipassanāpi gahitā eva hotīti vuttaṃ “sahavipassana”nti.

2. Bījasuttavaṇṇanā

150. Pañcavidhampi samūhaṭṭhena bījagāmo nāma. Tadevāti mūlabījādi eva. Sampannanti sahaṇṭamūlavantaṃ. Nīlabhāvato paṭṭhāyāti nīlabhāvāpattito paṭṭhāya.

3. Nāgasuttavaṇṇanā

151. Balaṃ gāhentīti attano sarīrabalaṃ gāhenti. Taṃ pana nāgānaṃ balappatti evāti āha - “balaṃ gaṇhantī”ti. Sambhejjamukhadvāranti mahāsamuddena sambhedagatamahānadīnaṃ mukhadvāraṃ. Nāgā kāyaṃ vaḍḍhentītiādi yasmā ca bhagavatā upamāvasena ābhaṭaṃ, tasmā evameva khoti etthātiādīnā upamaṃ saṃsandati. Āgatesūtiādīsu tīsu padesu bhāvenabhāvalakkhaṇe.

5. Kumbhasuttavaṇṇanā

153. Na patiāvamatīti ca nikujjitabhāvena udakavamano ghaṭo, na taṃ puna mukhena gaṇhāti. Tenāha “na anto pavesetī”ti.

7. Ākāśasuttavaṇṇanā

155. Tenetaṃ vuttanti tena ariyamaggassa ijjhanena etesaṃ sabbesaṃ bodhipakkhiyadhammānaṃ ijjhanaṃ vuttaṃ.

8-9-10. Paṭhamameghasuttādivaṇṇanā

156-158. Paṃsurajojallanti bhūmireṇusahajātamalaṃ. Vāṇijakopameti vāṇijakopamapaṭhamasutte cāpi.

11-12. Āgantukasuttādivaṇṇanā

159-160. Sahavipassanassa ariyamaggassa bhāvanāya ijjhanena etaṃ abhiññāpariññeyyādidhammānaṃ abhiññāparijānanādīnaṃ ijjhanaṃ vuttaṃ khattiyādīnaṃ visayaādikāṃ karontassa kathāya sajjitattā.

Balakaraṇīyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Esanāvaggo

1. Esanāsuttavaṇṇanā

161. Kāmānanti vatthukāmakilesakāmānaṃ. Kilesakāmopi hi kāmītanti parikappitena vidhinā ca adhikarāgehi esanīyo. Bhavānanti tiṇṇaṃ gatīnaṃ. Diṭṭhigatikaparikappitassa brahmacariyassa nimittabhāvato micchādiṭṭhi “brahmacariya”nti adhippetā.

2-11. Vidhāsuttādivaṇṇanā

162-171. Seyyohamasmītiādīnā taṃtaṃvibhāgena dhīyanti vidhīyantīti vidhā, mānakoṭṭhāsā, mānaṭṭhapanā vā. Nīhanantīti vibādhenti.

Esanāvaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

11. Oghavaggo

1-2. Oghasuttādivaṇṇanā

172-173. Vaṭṭe ohananti osīdāpentīti oghā. Rūpārūpabhaveti rūpabhava ca arūpabhava ca rūpārūpataṇhapanissayā rūpārūpāvacarakammanibbattā khandhā. Yojanaṭṭhena yogo.

3-4. Upādānasuttādivaṇṇanā

174-175. Kāmanavasena upādiyanato kāmupādānaṃ. Tenāha “kāmaggaḥaṇa”nti. Nāmakāyassāti vedanādīnaṃ catunnaṃ arūpakkhandhānaṃ. Ghaṭanapabandhanakilesoti hetunā phalassa kammavaṭṭassa vipākavaṭṭena dukkhappabandhasaññitassa ghaṭanassa sambajjhanassa nibbattakakilesa. Antaggāhikadiṭṭhi sassatucchedagāho.

Upādānasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

5-10. Anusayasuttādivaṇṇanā

176-181. Thāmagataṭṭhenāti sattasantāne thirabhāvūpagamanabhāvena. Thāmagatanti ca aññehi asādhāraṇo kāmarāgādīnaṃyeva āveṇiko sabhāvo daṭṭhabbo. Kāmarāgovāti kāmarāgo eva appahīno. So sati paccayaalābhe uppajjanārahatāya santāne anusetīti anusayo. Sesesupīti paṭighānusayādīsu. Orambhāgo vuccati kāmādhātu rūpārūpabhāvato heṭṭhābhūtattā. Tattha pavattiyā paccayabhāvato orambhāgiyāni yathā “pacchiyo goduhako”ti. Saṃyojenti saṃyojanāni, heṭṭhā viya attho vattabbo. Uddhambhāgo mahaggatabhāgo, tassa hitānīti sabbaṃ heṭṭhā vuttanayattā na vuttanti adhippāyo.

Anusayasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Oghavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Maggasaṃyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. The Canon of Discourses - Subcommentaries. 3. The Collection of the Connected Discourses - Subcommentaries. 5. Subcommentary on the Great Book. 1. Connected Discourses on the Path Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org